

Külföldi társadalomtudományi kézikönyvek

Országos gyarapodási jegyzék 1987–1989

A szerkesztői előszó átmenetinek tekinti a kötetet, melynek előzménye az 1975–1986 között azonos címen kiadott, általában féléves periodicitású (összesen 19 füzetig jutó) gyarapodási jegyzék volt. (A folytonosságot juttatta kifejezésre a kiadvány tételeinek és oldalainak folyamatos számozása is.) Az első két ötéves periódushoz összesített mutatók is készültek: az 1975–1979-eshez betűrendes, az 1986–1984-eshez betűrendes és tárgyszavas. (Az előzmények ismertetését 1.: *Könyvtáros*, 1987. 3. sz. 176–179. l.) Az 1986-os utolsó kötetben azt jelezték, hogy a következőkben – feltételek híján – már csak ötéves köteteket tudnak közreadni. Az előrejelzésekhez képest tehát „gyorsítás” történt, ezért átmeneti ez a kötet, amely összesen 2161 (21 301–23 461) igen szigorúan válogatott (monográfiák nélküli!) számozott tételt regisztrál az 1987–1989 között beszerzett (bejelentett?) általános és társadalomtudományi kézi- és segédkönyvekből. (A közölt művek megjelenési időhatára azonban ennél jóval tágabb: az 50-es évektől 1991-ig terjedő, bár a művek zöme kétségtelenül a 80-as évek közepén jelent meg.) A korábbi kurrens füzetekben 12 év alatt 21 300 címről adtak lelőhelytájékoztatót, évenkénti átlagban 1800–2000 címről. A jelen kötet válogatása tehát olyan erős volt, hogy mennyiségileg alig haladja túl egy korábbi átlagos év anyagát. (Vagy az állománygyarapodás-bejelentés mennyisége is erősen csökkent?)

A beszerzések-bejelentések-regisztrálás csaknem fele az ETO 8–9-es

főosztályára koncentrálódik, azokon belül is főként a nyelvészetre és irodalomtudományra. A kiadványok nyelvét tekintve természetesen a világnyelvek (angol, német, francia, orosz, olasz, spanyol) dominálnak, de egyes szakterületeken jelentős a kelet-középeurópai és a szomszédnépek nyelvén (cseh, szlovák, lengyel, román, ukrán, szerbhorvát, bolgár) valamint finn-ugor rokonságunk és érdeklődésünk kapcsán a finn, észt, sőt osztják nyelvű irodalom is. Az ázsiai és afrikai népek nyelve és irodalma jórészt angol és német közvetítéssel kerül hozzánk, kisebb mértékben eredetiben – az MTA Könyvtára jóvoltából. Végül szórványosan találkozunk külföldi magyar nyelvű segédkönyvekkel is, főként a kisebbségi magyarság és az emigráció kiadásában. (A küldöndi nyelvi hungarikumokból nyilván teljesebb képet adnak kurrens hungarika bibliográfiáink és információs kiadványaink. Bár feltehetően ezek számára is a könyvek központi katalógusa szolgál legfőbb bázisul.) A kiadványtípusok felől közelítve a kurrens (éves) referenzművek kis száma feltűnő. Ez valószínűleg összefügg azal, hogy az új periodikum értelmezéséből következően a 80-as évek közepétől a könyv KC fokozatosan átadja az időszaki kiadványok központi katalógusának az éves periodikumok nyilvántartását. Ezekről tehát teljesebb tájékoztatást kapunk majd az időszaki külföldi kiadványok készülő lelőhelyjegyzékéből, ami az igényfelmérések eredményét figyelembe véve előreláthatólag CD lemezen jelenik meg. Erről jut eszünkbe a kézi- és

segédkönyvek megjelenésének két újabb formája: a mikrolap és a CD-ROM lemez. Az előbbivel találkozunk e kiadványban is, az utóbbival még nem, hiszen rohamos elterjedése az utóbbi évek jelleménye. Kérdés: e térhódító modern kiadványtípus folyamatos regisztrálására alkalmas lesz-e a hagyományos „lassú” gyorstájékoztató?

A bibliográfiai leírások némi egyszerűsítéssel, tömörítéssel a korábbi szisztémát követik, tehát az ISBD(M)-en alapulók, a többkötetes részcímes munkákat kötetenként regisztrálják, jelzik a rejtett bibliográfiaikat, folytatásos munkáknál utalnak az előzmények korábbi közlésének tételezésére, általában tartalmazzák az ISBN (ISSN) számot s természetesen a lelőhelykódokat. Összesen 256 bejelentő könyvtárról, ebből 178 budapesti és csak 78 a vidéki könyvtár. Érdekes lenne egyszer egy nagyobb reprezentációt képviselő anyagon könyvtártípusonként is elemezni a külföldi kézikönyvek beszerzésének megoszlását. Valójában ez mutatná meg, hogy ténylegesen mely könyvtárak játszanak vezetőszerepet egy-egy szakterület információs munkájában, hol vannak szükségtelen párhuzamoságok, a feladat- és gyűjtőkörből nem következő szubjektív, ötletszerű beszerzések.

Szerkezetileg mintegy 120 ETO-szakrendes fejezetre tagolódik az anyag, s ez nagy vonalakban megfelel a bejelentések tényleges megoszlásának, csomópontjainak. Kivétel a 802/809 ETO szakcsoport, amely a különböző típusú és nyelvű szótárakat, nyelvtanokat (több mint 250 címet!) további tagolás nélkül tárja fel a címek betűrendjében. (Ugyanakkor van néhány olyan fejezet, amely csak egy-egy címet vagy éppen utalót tartalmaz.) Egyébként a címek szerinti elemi rendezőelv minden fejezetre jellemző, annak ellenére, hogy a szerzős művek első szerzőjét kiemelik a leírások besorolási elemként. Általá-

ban minden mű csak egy helyen, a tárgyának legmegfelelőbb szakban szerepel. A több szakterületet érintő kézikönyvek esetén egyedi szakutalók vezetnek az alapeírásokhoz. (Megszüntették a korábbi köteteknek azt a vitatható eljárását, amely egyes segédkönyvtípusokat 0-s főosztály egyes műfaji fejezeteiben írta le részletesen, a megfelelő szakban csak utalót helyezett el.)

A tételek több szempontú visszakeresésére ezúttal mindössze egy részletes kombinált és permutált tárgymutató készült (a tematikus tárgyszavakon kívül műfaji, földrajzi és személynevekkel), a betűrendes szerzői névmutató takarékosági okokból elmaradt.

*

A kiadvány felelős szerkesztőjével, *Sonnevend Péterrel* együtt csak reménykedhetünk abban, hogy e lezárt ágba érkezett kiadványsorozatnak nem ez az utolsó kötete. A könyvek központi katalógusának, de legalább az új gyarapodásának nagyon

időszerű – hálózatba kapcsolt – számítógépes feldolgozásáig bizonyára szükség lesz még további kötet(ek) megjelentetésére. Föltéve persze, hogy a szakosított kliring-állomások nem veszik át ezt a feladatot a nemzeti könyvtártól. (Az általános és a lefedezetlen szakterületi tájékoztatás azonban továbbra is a nemzeti könyvtár kötelessége lenne.) Úgy tűnik azonban, hogy az utóbbi években inkább leépülőben vannak a szakköz-

pontok ilyen típusú központi szolgáltatásai. Mindenképpen jó lenne erről s általában a könyvek központi katalógusának helyzetéről és jövőjéről a legilletékesebbtől, az OSZK Könyvek központi katalógusa osztályától egy alapos elemző tanulmányt olvasni. (Bp. (1991.), OSZK. IX, 4363–4574. p. Soksz. 100 Ft. Megrendelhető az OSZK Dokumentumforgalmi főosztályától.)

Kertész Gyula

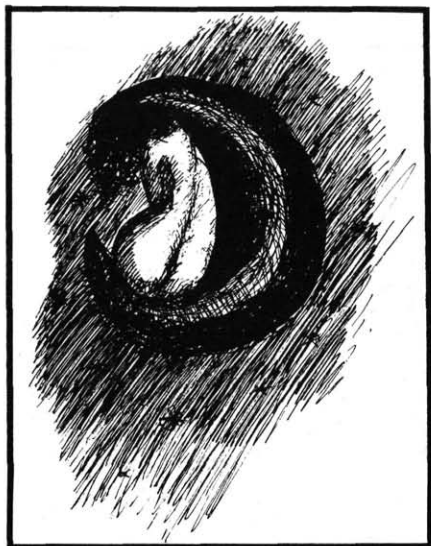
A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Évkönyve XIX.

Debrecen, 1992.

Méliusz Péter prédikátorsága idején a kálvinisták alföldi Rómájában megteremtődött a XIX. század második feléig ható sajátos belvilág, a debreceniséggel illetett civispolgár szelleme és értékrendje. Az idén 80 esztendő *Balogh István*, a debreceniség szellemének áldozatos kutatója, a cí-

vispolgár életformájának és a Debrecen környéki tanyavilág életének kiváló ismerője is ebből a talajból nőtt ki. De ez a szilárdan magabizó város, amely nyakasságával, göggjével gyakorta eltaszította magától legjobb tudós és művész fiait, Balogh professzort is hasonló sorsra juttatta, mikor 1956 után látszat indokkal megfosztották múzeumigazgatói állásától, s csak a szomszédos Nyíregyházán válhatott muzeológusi állást.

Szerencsére még az élő, az aktívan dolgozó tudósnak mondhat köszönetet a szülőváros tudományos és politikai munkásságáért a számára egyik megméltóbb helyen, a Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Évkönyvének lapjain. *Rác István* tudósi és politikusi életpályát bemutató sorai után a barát és tanítvány, *Für Lajos* készítette interjúban bontakozik ki a történész professzor emberi és tudósi portréja. A kitűnő és termékeny levéltáros-muzeológus-történész sokoldalúságát jelzi, hogy a művelődés- és helytörténet tanulmányozása mellett folyamatosan érdeklődött a néprajzi, művészettörténeti és agrártörténeti témák iránt is. A sokrétű munkásság kifejeződé-

seként a barátok és tanítványok lát-
szatra egymástól különböző témájú
írásokkal köszöntik a 80 éves tudóst.
A dolgozatokat azonban nemcsak Ba-
logh István személye, az igényes, le-
véltári forrásra alapozott történetírás
tisztelte kapcsolja össze, hanem a
helytörténet kérdéseinek tágabb ér-
telmezésére való törekvés, a társada-
lomtudományok eredményeinek öt-
vözése a teljesség megragadása érde-
kében. Így kapcsolódnak egybe a le-
véltári kutatásokra alapozott igazga-
tástörténeti szempontok *Borosy And-
rás* és *Gazdag István* várostörténeti,
Módy Gábor helytörténeti, *Orosz Ist-
ván* agrártörténeti és *Nagy Sándor*
jogtörténeti dolgozatában.

A kötet többi tanulmánya a cívisvá-
ros szellemiségének addig kevésbé is-
mert arcát mutatja be. Balogh István
folytatja a városi nemesség és a ma-
gisztrátus jogi konfliktusainak feltárá-
sát oklevelek segítségével, *Ölveti Gá-
bor* a bujdosók és Debrecen elhidegü-
lésének okait elemzi a XVII. század
folyamán, *Bényei Miklós* Széchenyi
reformgondolatának útját követi nyo-
mon a Polgári Casino életében. *Major*
Zoltán László pedig a megye közsé-

geinek irattározásai anomáliáit felvá-
zolva a történelmi értékű iratanyag
megmentése érdekében emel szót.

Folytatódik a *Zoltai Lajos*, Balogh
István egyik mesterének szellemi ha-
gyatékát bemutató sorozat *Radics*
Kálmán szerkesztésében. Debrecen
szabad királyi várossá emelésének
300. évfordulóján egy már 1905/6-ban
publikált Diárium – A szabad királyi
városi rangra emelt Debrecen életé-
nek első esztendeiből – Egy névtelen
naplója 1696–1700-ról – újraközlésé-
vel. Tovább perog a kötet szerkesztő-
jének, Gazdag Istvánnak sorozata a
Debrecen város történeti kronoló-
giája és Bényei Miklós bibliográfiája
Hajdú-Bihar megye helytörténeti iro-
dalmáról.

Székfű Gyula szavai szerint a törté-
nész – a költővel ellentétben – nem
annak születik, hanem azzá válik.
Aprólékos, gondos, sok éves munka
során halmozza fel a tudást, míg eljut
az eredmények összegzéséig. A levél-
tár almanachjainak szerzői is az év-
könyv megjelenése óta ebben a szel-
lemben tárják az olvasók elé kutatá-
saik értékes tapasztalatait.

Pusztai Ilona

Bóka Judit grafikáiból

